

Készült a Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdájában

Kedves Testvéreink!

Református Anyaszentegyházunk Zsinata jelentős felelősséget vállal, amikor *Az élet Istené* címmel tanító szándékú útmutatást nyújt gyülekezeti tagjaink számára. A felelőség azért nem csekély, mert zömmel olyan kérdésekről van szó, amelyek fölött hosszú idő óta éles viták folynak, és még a keresztyén Anyaszentegyház kebelén belül is kibékíthetetlennek tűnő ellentétek feszülnek egymásnak. Legtöbbször a pusztá megszólalás is állásfoglalásnak minősül. Csupán ebből következően teljesen reménytelen lenne az a vállalkozás, hogy a Zsinat olyan szöveget próbáljon megfogalmazni, amelynek minden szavával minden embertársunk, vagy akár minden keresztyén ember maradéktalanul egyetért. A másik lehetőség a hallgatás lenne: ezzel is sokan élnek, meglehetősen kevés sikerrel.

A teológiának az erkölcs, az etika területén is meg kell nyilvánulnia. A keresztyén ember és a keresztyén egyház Isten Lelkének hatalma alatt nincs abban a helyzetben, hogy erkölcsileg semleges maradjon. A különböző tudományágak kapcsán elég gyakran elhangzik az a vélemény, hogy a tudomány önmagában semleges, tehát nem kényszerül erkölcsi állásfoglalásra. A teológia ilyenkor – nem mindig a legszerencsésebb módon – megpróbál más tudományok „lelkiismereteként” működni, de helyettük mégsem végezheti el az erkölcsi tisztázás munkáját. Legfennebb figyelmeztethet arra, hogy az etikai mérlegelés elmaradhatatlan. A tudás ugyanis hatalom: a hatalom birtoklása és gyakorlása pedig elháríthatatlan felelősséggel jár. Az atomenergia fel-

fedezőjének tisztában kellett lennie azzal, hogy felfedezését egyaránt felhasználhatják csodálatos megvalósítások és borzalmas pusztítások érdekében. Korunk égető kérdése megkerülhetetlen: vajon meg kell-e tennünk bármit csak azért, mert (már) képesek vagyunk megtenni? És ha megtettük, az esetleges sikertelenség miatt háríthatjuk-e másra a felelősséget?

Nyilvánvaló, hogy a tudomány fejlődésével együtt folyamatosan újabb és újabb erkölcsi kérdések merülnek fel. Évszázadokkal ezelőtt például azért nem volt szó a mai értelemben vett „kegyes halálról”, eutanáziáról, mert nem léteztek azok a be- és kikapcsolható orvosi műszerek, amelyeket Isten gondviselő akarata nyomán az emberi szenvedések enyhítésére a tudomány hozott létre. A megoldás így nem az, hogy visszautasítjuk az életmentő eszközöket és a tudományos fejlődést, hanem az új élethelyzetben meg kell találnunk az Isten Igéje szerinti választ.

Különbséget kell tennünk az ember világképe és világnézete között. A világkép elsősorban az adott korhoz kötődik: volt, amikor úgy vélték, hogy a Föld lapos és a világmindenség közepén helyezkedik el, fölötte a menny, alatta az alvilág található. Világképünk az utóbbi évszázadokban óriásit változott, de a különböző tudományos felfedezések még napjainkban is fokozatosan módosítják. Ezzel szemben a világnézet – különösen az erkölcsi világnézet – más típusú, úgy mond „felülről kapott” értékekhez igazodik. Az Úr Jézus nem akar kivenni bennünket ebből a világból, de meg akar őrizni minket a gonosztól. A világban és a világért (is) élő keresztyén embert az Úr arra méltatja, hogy a föld sójának és a világ világosságának nevezi. Az egészséges lelkű keresz-

tyén ember világképét tehát a tudomány, világnézetét pedig Isten Igéje alakítja.

Az apostolok példája emlékeztet arra, hogy Istennek kell inkább engednünk, aki magát az Ő Igéjében jelenti ki számunkra, és akaratát a testté lett Igén, Jézus Krisztuson keresztül közli. Ő tegnap és ma és mindörökké ugyanaz: amikor a földön járt, az emberek az Őket foglalkoztató kérdésekkel ostromolták. Az adófizetéstől a felebarát szeretetig, az ország politikai sorsától az örök élet elnyeréséig rengeteg kérdést feltettek Jézusnak. Ezek közül sokat megismételnének ma is, ha az Úr emberként most lenne közöttünk. De bizonyára elhangzanának olyanok is, amelyeket az akkori emberek pontosan azért nem tettek fel, mert az ő korukban ezek a gondok még nem léteztek. Zsinatunk Isten előtti felelőssége éppen abban áll, hogy Isten Igéje alapján a minden igazságra elvezető Szentlélek segítségül hívásával olyan kérdések vonatkozásában is igyekszik útbaigazítást adni, melyekről a Szentírás konkrétan nem rendelkezik, illetve csupán általános értelemben fogalmaz.

Nyilvánvaló, hogy az, amit a törvény megenged, erkölcsileg nem feltétlenül helyes is. Az erkölcsöt, a jóérzést nem lehet törvénybe iktatni, mert a törvény csak cselekedetet kérhet számon: viszonyulást, jó- vagy rosszindulatot nem. Az autóvezető számára a törvény nem írhatja elő, hogy udvarias legyen, pedig erkölcsileg ez az egyetlen helyes magatartás. Az udvariatlanságot így törvénycikk alapján nem lehet számon kérni, noha az ebből következő frusztráció rengeteg közúti balesetet okoz.

Az élet Istené című dokumentum zsinati tanítás: nem törvény. A Zsinat nem akarja elvenni, és nem is veheti el a

döntés jogát és felelősségét senkitől. Ez a tanítás elsősorban útmutató, gyámolító eszköz kíván lenni egyházunk tagjai számára olyan helyzetekben is, amikor emberi szemszögből nézve úgy tűnik: jó döntés nincs. Anyaszentegyházunk nem az egyén helyett kíván dönteni, nem felmentést akar nyújtani vagy kikapukat nyitogatni a felelősségtől való elmeneküléshez. Ellenkezőleg: gyülekezetein, tagjain és felelősséggel felruházott testületein keresztül osztozni kíván minden egyháztagja gondjaiban. A *gondviselés* magyarul gondolkodó népünk számára nemcsak Isten előrelátását (*providenciáját*) jelenti, hanem szó szerint a *gond viselését* is: egymás testi-lelki terhének Krisztus törvénye szerinti elhordozását. A Zsinat ezzel a tanítással akar részt venni gyülekezeti tagjaink jelenlegi és jövőbeli lelki terheinek viselésében.

Az élet valóban Istené, aki annak megalkotásában, oltalmazásában, méltóságának fenntartásában embereket használ fel: édesanyákat, orvosokat, családtagokat, felebarátokat, akiket helyzetükből adódóan akár többször is döntés elé állít. Mindnyájan felelősek vagyunk egymásért; ugyanakkor mindnyájan kerülhetünk olyan helyzetbe, amikor vagy magunk, vagy mások felől kell döntenünk, illetve egymáshoz és a különböző élethelyzetekhez kell viszonyulnunk.

A zsinati tanítás jelen szövegváltozata belső szakmai egyeztetés, valamint felelős lelkipásztorok és gyülekezeti tagok vitájának, eszmecserejének eredményeként született meg. A folyamat során a világszöttes által kínált lehetőségeket is felhasználtuk. Mint minden tanítás, amely az időben hangzik, ez is magán viseli korunk jegyeit: éppen ezért útjelző tábla Krisztus erdélyi református Anyaszentegyházának életében. Ezzel együtt alá is van vetve Isten Igéjének és min-

deneket vizsgáló Szent Lelkének. Az ő vezetése mellett a jövőben felmerülő vagy jelenleg meg nem válaszolt kérdések tekintetében minden biztonnal újabb, Isten Igéje alapján jobb tanítás megfogalmazására kapunk majd indíttatást. Imádkozunk a döntések előtt álló testvéreinkért. Ugyanakkor arra kérjük minden testvérünket, imádkozzanak azért, hogy közösségi szolgálatunk, tanításunk és életvitelünk hiteles, Isten Igéje szerinti maradjon.

„És az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni a ti szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.” (Fil 4,7)

Kolozsvárott, 2010. február 7-én,

Pásztori-Kupán István
teológiai tanár

I. Az életről szóló bibliai tanítás

1. Egyedül Istennek van önmagában (Jn 5,26) élete. Ezért nevezi őt a Biblia „élő” (Józs 3,10; Zsolt 84,2; Ézs 37,17; Róm 9,26; 2Kor 3,3), „örökkön-örökké élő” (Jel 4,9) és „halhatatlan” (1Tim 6,16) Istennek. És ezért nevezi Jézus önmagát „az életnek” (Jn 14,6). Az, akinek egyedül van önmagában élete, minden élet – így az emberi élet – forrása. 1Móz 2,7 szerint Isten életet lehelt az emberbe, s így lett az ember élő lélekké (élőlénnyé). Istennek ez a cselekedete az emberi élet *transzcendens eredetére* utal. Emberi élet csak az isteni életben való részesedés által lehetséges.

A teremtő Isten nemcsak az emberi élet adományozója, hanem annak ura is. Ennélfogva korlátlanul rendelkezik felette: meghatározza annak kezdetét és végét (Zsolt 104,29–30; Lk 12,20). Továbbá, a teremtő Isten az élet tulajdonosa (4Móz 16,22; 27,16; Préd 12,7). Isten az idegen tulajdonba (a sátán és a bűn hatalmába) jutott embert Jézus Krisztus drága vérének megváltotta és a maga tulajdonává tette. Így ő mind a teremtés, mind a megváltás okán az élet tulajdonosa és ura. Ennek következtében az emberi élet Isten számára elkülönített, bibliai szóval „szent” élet (3Móz 19,2).

Isten a teremtés folytán az élet adományozója, a megváltás folytán az élet megváltója, így annak egyedüli tulajdonosa és korlátlan ura. Ezért az emberi élet művi úton történő létrehozása (pl. klónozás) vagy megszüntetése

se (pl. aktív eutanázia) Isten akarata és az élet szentsége ellen irányuló cselekedet.

2. Az emberi élet befejezetlen. Ezt biológiai tények mutatják, hiszen az ember – ellentétben a legtöbb állattal – születéskor nincs „kész” környezete számára. Az ember kibontakozásra születik e világra. Életének elsődleges és természetes környezete a család.

A református keresztyén egyház felelősséget vállal a kibontakozásra rendelt életért. E felelősségből következően hangsúlyozza a család – mint a törekeny gyermeki életet védő és tápláló közösség – fontosságát. Az egyház – tanításával és szeretetszolgálatával – maga is támogatja az élet szellemi, fizikai és lelki kibontakozását. Az élet befejezetlenségének felismerése alapján minden emberre vonatkozóan tanítja, hogy nincs reménytelen élet.

Bibliai értelemben *élni* annyi, mint munkálkodni (szemben a fizikai-szellemi tétlenséggel), haladni egy bizonyos cél felé. Az élet: életvitel, életfolytatás (biosz).

A Szentírás az életfolytatás minőségét az ember Istenhez, illetve embertársaihoz való helyes viszonyulásában látja, és alapvetően a kegyelem gondolata felől értelmezi (Hab 2,4).

A kényszerű mozdulatlanság is lehet imádságban, tanácsadásban tevékeny élet. Ezért a biológiai létezés, a túlélés vagy a továbbélés (Préd 9,4) még nem teljes élet. Az ember Istennek és az ő dicsőségére él (Róm 14,7–8). Életének végső célja pedig az örök élet.

Az ember életének minőségét az határozza meg, hogy miképpen viszonyul Istenhez. Mivel a földi élet végső célja az örök élet, ezért még

a minőségi, értékes és értelmes földi élet is ideiglenes és átmeneti. Ezt a bibliai igazságot az egyháznak különösen a földi életéhez való erős és egyoldalú kötődéssel szemben kell hangsúlyozottan hirdetnie.

3. A Szentírás az embert a test-lélek-szellem egységében látta. Az ember hajlamos arra, hogy a testet egyoldalúan előtérbe állítsa. Ezt helyteleníti a Szentírás, amikor azt mondja, hogy „nemcsak kenyérrel él az ember, hanem mindazzal él az ember, ami az Úr szájából származik” (5Móz 8,3; Mt 4,4), vagy amikor Jézus önmagát „élő kenyérnek” (Jn 6,31–58) nevezi.

Helytelenítjük az emberi életnek a testre való szűkítését, ami rendszerint a felerősödött anyagiasságban és a nemiség/testiség túlhangsúlyozásában mutatkozik meg, mert a szellemi és lelki igények háttérbe szorítása az emberi élet megszegényedéséhez és teljes értékének megcsönkítéséhez vezet.

4. Az ószövetségi héber *nefes* kifejezés egyik jelentése: „én, magam”, mely az egyéni létezőt, a személyt jelzi. Ez a fogalom kifejezi először az ember önmagához való viszonyulásának képességét, másodsor az ember egyediségét – minden élet egyedi, csak a halál teszi azt a többi élettel egyformává (Jób 3,19) –, harmadszor pedig azt a képességet, hogy valami, illetve valaki irányába éljen (feléje közeledjék, hozzá forduljon).

Korunkban különböző (gazdasági, politikai stb.) érdekkörök próbálják manipulálni az embert, hogy eszközzé alacsonyítsák őt. Bizonyos reklámok és a világnézeti indoktrinációk különféle fajtái ezt a célt szolgálják. A kifinomult befolyásolással és fondorlatokkal szemben csak az önreflexióra képes ember tud védekezni, ellenkező esetben védtelenné és kiszolgáltatottá válik. Az ilyen értehnű globalizáció szürke tömeglénnyé formál. Ezért bibliai alapon kötelességünk hangsúlyozni, hogy az ember egyedi teremtmény.

5. Az ember viszonylány (relacionális lény). Az őstörténetek és Jézus parancsa alapján a következő viszonyulásokról beszélhetünk:

- Isten–ember (1Móz 2–3; Mt 22,37);
- a családi közösségen belüli kapcsolatok (1Móz 1,27; Mk 10,6; 1Móz 2,18.23; 1Móz 9,20–29; 1Móz 4);
- a többi embertárhoz való viszonyulás (1Móz 11; Mt 22,39).

A Szentírás szerint Isten az embert férfivá és nővé teremtette, megáldotta, és azt mondta: „szaporodjatok és sokasodjatok”. Isten tudunkra adja, hogy a nő egyszerre feleség és édesanya (1Móz 3,16).

A gyermekáldás értékét az ósatyákról szóló történetekben a gyermekáldásért való küzdelem és fáradozás motívuma jelzi.

A család intézményének veszélyeztetettsége, a családeellenes és közösségeellenes irányultságú individualizmus, valamint az ember társadalmi elszigetelődése láttán hangsúlyoznunk kell, hogy az ember viszonylány. Amikor az ember leszűkíti Isten által rendelt kapcsolathálózatát, ezzel megcsönkítja életét. Hangsúlyozzuk, hogy a gyermekáldás elfogadása a családi élet velejárója. Ennek önző érdekből történő elutasítása megszegényíti a család életét. Helytelenítjük az egynemű párok együttélését, mert ez ellentmond a teremtés rendjében megszabott kétneműségnek és a szaporodás parancsának.

6. Az emberi élet magasztosságát és méltóságát juttatja kifejezésre a 8. zsoltár azzal, hogy az embert Isten közelébe helyezi (5–9. v.). Ez arra a feladatra utal, amelyet az ember a teremtéskor kapott. Az ember felelősséggel tartozik Istentől kölcsönbe kapott életéért. Ez a felelősség a teremtéstörténet első leírásában jut kifejezésre azáltal, hogy Isten az embert a saját képére és hasonlatosságára teremtette (1Móz 1,26–27). E felelősség hármias irányú:

- a teremtett világ iránti (1Móz 1,28);
- az embertárs iránti (Mt 22,39);
- és önmaga iránti felelősség (bibliai idézet).

Ezt a felelősséget az ember az Istentől kapott lélek (héber: ruach) mivoltánál fogva vállalhatja és teljesítheti, hiszen az ember akarattal és értelemmel felruházott lény. A fele-

lősség emellett azt is jelenti, hogy az ember tetteiért „felel”, tetteivel elszámol: nem önmaga (a lelkiismerete), nem is a környezete (a társadalom), hanem Isten előtt. Az ember nem lehet önmagának és tetteinek bírója.

Az emberi élet méltósága a ráruházott felelősség vállalásában nyilvánul meg. Mivel a felelősség Istentől származik, az embernek a rábízottak felől Isten előtt kell elszámolnia. A felelősség hármasság irányába miatti (is) elítéljük a családegyesítő és közösségtelenes individualizmust, és helytelenítjük, hogy az ember saját cselekedeteit nem Isten előtt, hanem önmaga és a társadalom nyilvánossága előtt igazolja. A különböző korok embere általában mindent meg akar valósítani, amire lehetősége van, miközben a tudományos felfedezések és a műszaki fejlődés üteméhez képest az erkölcs (ethosz) gyakran lemarad, így nem mindig tudja betölteni a maga ellenőrző szerepét. Az egyháznak hirdetni kell: az ember cselekedeteinek mérőszinórája Istennek Krisztusban kijelentett és megpecsételt akarata. Ilyen értelemben a tudomány és annak művelői – különösen olyan felfedezések és találmányok vonatkozásában, melyeket egyszerre lehet jó és rossz irányban felhasználni – erkölcsileg nem lehetnek „semlegesek”, hiszen maga a felfedezés (a tudás birtoklása) elháríthatatlan erkölcsi kötelezettséget jelent. Olyan helyzetekben, amelyekről a

Szentírás kifejezetten nem rendelkezik, a keresztyén ember önmaga lelkiismeretére hallgat. Lelelkiismeretét, gondolatait Isten Szentlelke irányítja, azzal a meggyőződéssel, hogy döntéseiben segítségére van a Szentírás egészének életigenlő üzenete, az imádság, a gyülekezeti közösség, valamint az Írással megegyező egyházi hagyomány.

A bioetikai kérdések kapcsán általános elvként hangsúlyozzuk: az, ami törvényes, erkölcsileg még nem feltétlenül helyes is. Jelen tanítás nem térhet ki a lehetséges élethelyzetek mindegyikére – még fel sem sorolhatja azokat. Éppen ezért a református hívőket arra buzdítjuk, hogy döntéseik alkalmával engedjék érvényesülni azt a magasabb erkölcsi rendet, amely a Szentírásban és a Szentlélek által a lelkiismeretükben jelenik meg.

II.

A művi terhességmegszakítás (abortusz)

1. Az életről szóló bibliai tanítás arra kötelez minket, hogy az életet – már indulása pillanatától kezdve – féltő tisztelettel óvjuk. Tiszteljük az édesanyákat és az anyaságot, neveljük a fiatalokat a szülői hivatásra. Különös kötelességünk védelmezni a magzat életét, felvilágosítani a szülőket minden, a megtermékenyített petesejt és a magzat elpusztításával járó eljárásról, de elsősorban a művi terhességmegszakításról. A magzat élete éppen úgy viszonylagosan önálló élet és Isten törvényének (a *Ne ölj!* parancsolatnak) tilalma és oltalma alatt áll, mint minden ember élete.

A református keresztyén gyülekezetnek tisztában kell lennie saját segítő megbízatásával, amikor a gyermekvállalásban érintett fiatalokat gondoskodásával körülveszi, konfliktusaik megoldásában pásztorilag részt vállal.

2. A magzat sérthetetlenségének feladásáról csak nagyon kivételes helyzetben lehet beszélni, és csak akkor, ha az érintettek már minden más lehetőséget kimerítettek. A Zsinat szeretné mindenkivel megértetni, hogy a magzatelhajtás bűn, amely súlyos fájdalmat és szenvedést okoz minden érintettnek: az orvosnak, a családnak, az egész rokonságnak, a nemzetnek, a keresztyén gyülekezetnek, de elsősorban és legfőképpen az édesanyának. A szaporodásra és sokasodásra kapott parancsot megelőzi Isten áldása (1Móz 1,28). Ennek értelmében a felelőtlen terhességmegszakítás egyben áldásmegszakítás is.

A gyülekezet Isten színe előtti felelőssége, hogy osztozzék az érintettek fájdalmában és szenvedésében (különösen az édesanyaéban), amikor ezt a nehéz erkölcsi döntést meghozzák.

3. A református egyház tanítása szerint a természetjogból és nem a Szentírásból következik az a vélemény, hogy embernek tekintendő az is, aki még csak ezután lesz ember: a magzatot így a személyiség védelmének joga és más emberi jogok illetnék meg. A világi törvényekkel egybehangzóan elfogadjuk, hogy ilyen jog csak az élve született utódokra vonatkozik.

A terhességmegszakítást summásan gyilkosságnak nevezni nemcsak jogilag, de keresztyén etikai szempontból is túlzás. Hiszen ha bibliai alapon elfogadjuk azt, hogy Isten az élet érdekében az élet feláldozását is kérheti, akkor a terhesség művi megszakítását bizonyos, az alábbiakban felsorolt esetekben, orvosi véleményezés alapján, indokoltnak tartjuk:

- ha a terhesség további fenntartásával az édesanya élete veszélyben van;
- ha a terhesség fenntartásától vagy a szüléstől az anya szellemi-lelki összeomlása várható;
- ha a születendő gyermek nagy valószínűséggel fogyatékos lesz;
- ha a terhesség nemi erőszak következménye, kivéve, ha az édesanya vállalja gyermekét;
- ha a leendő édesanya kiskorú.

Az egyház kötelessége, hogy a fenti határhelyzetekben lelkigondozóként álljon az édesanya mellé, egészséges és

2. A *passzív eutanázia* lehetősége az orvostudomány fejlődése nyomán állt elő. Eszerint passzív eutanáziának tartjuk az életmentő orvosi beavatkozások, illetve az életet fenntartó orvosi készülékek visszautasítását. Ebben az értelemben a 20. század előtt a legtöbb olyan halál, amelyet ma passzív eutanáziának tekinthetünk, *természetes halál* volt, hiszen nem léteztek azok a készülékek, amelyekkel a beteget ma akár évtizedekig is életben lehet tartani.

3. Az *életet fenntartó orvosi eszközök kikapcsolása* nem az *első*, hanem a *második* emberi beavatkozás. Az első beavatkozás ugyanis az, amikor a beteget – aki e nélkül nem maradna életben – orvosi eszközök segítségével művi-
leg életben tartják. Amikor ez az életben tartás reménytelen-
né vagy értelmetlenné válik, akkor következik be a *második* beavatkozás: az életet fenntartó készülékek kikapcsolása. Ilyen esetekben a felelősség vállalása elsősorban azokat il-
leti, akik az első beavatkozást, az élet meghosszabbítását is végezték.

A Romániai Református Egyház tanítása szerint, mivel az ember Isten teremtménye, Ő szabja meg életének kezdetét és végét. Ezért a szent, azaz Isten számára teremtett ember nem rendelkezhet életének sem a kezdetével, sem a végével. Az ember Isten képmása, ezért lehet ura a világnak. Mint Isten teremtménye, egységes életében és személyiségében, s mint Isten képmása felelős és akarattal rendelkező lény. Ebből eredően az élet nem valaminek (pl.

az orvosi technikának) a fennhatósága alatt áll, hanem Isten gondviselő szeretetéből táplálkozik. Az élet elvétele Isten akarata elleni cselekedet (1Móz 5,17; Ez 18,31–32; Mt 1,28; 1Pt 1,6–9). Ebből következik, hogy az emberi élettől szemben semmi nem követhető el, ami ellentmond a *Ne ölj!* parancsolatnak.

1. Így az aktív eutanázia olyan formáit (pl. a halálos injekció beadását), mely közvetlen, cselekvő módon a beteg halálához vezet, nem fogadhatjuk el.

2. Mindazonáltal, az ún. „passzív eutanáziát” (mint a kezelésnek vagy az újraélesztésnek a beteg részéről történő előzetes és tudatos megtagadását) nem utasítjuk el, hanem a természetes halál vállalásának emberi és keresztyén jogaként értelmezzük, mely szerint a keresztyén ember az Isten által számára rendelt időben az ő felséges színe elé kíváncsodik (l. Róm 14,8; Fil 1,23b). Azt a pillanatot, amikor a beteg akaratát érvényesíteni kell, orvosi konzíliumi döntés előzze meg.

3. A szenvedő hozzátartozóinak azt tanácsoljuk, hogy bízzák hívő keresztyén szakemberekre azt a döntést, amely a vegetatív értelemben vett „életben tartó” kezelés megszüntetésére, illetve az orvosi készülékek kikapcsolására vonatkozik. E tekintetben az orvosok elsődleges kötelességét nem a beteg minden áron történő életben tartásában, hanem szenvedéseinek enyhítésében látjuk. A kezelőorvosoknak református egyházunk azt tanácsolja, hogy mindaddig tart-

sák életben a beteget, amíg egyértelműen úgy látják: nem a szenvedéseit, hanem az életét hosszabbítják meg. Az életfunkciókat fenntartó készülékek kikapcsolásáról, illetve a kezelés megszüntetéséről Isten segítségéért imádkozva döntsenek. Az Anyaszentegyház kötelessége, hogy az ily módon meghozott döntés után is segítsen az érintettek szenvedésének és fájdalmának terhét hordozni.

IV. A szervátültetés (transzplantáció)

A szervátültetés működésképtelenné vált szervet, szervrészét vagy szövetet eltávolító és donortól származó szervvel, szervrészsel (szegmenssel) vagy szövettel helyettesítő műtét.

Az átültetés nyomán a beteg életben maradásának esélye rendkívüli mértékben megnő, aki ezáltal gyakran hosszú évekig viszonylag egészséges és munkaképes lehet. Református egyházunk igenli ezt az életmentő eljárást, és úgy tekinti, hogy ez a gyógyító tudomány kezében Isten ajándéka.

Az ún. *xenotranszplantáció* (azaz állatból származó szervek, szövetek emberbe való ültetése) az orvostudomány újabb lehetősége, melynek etikai vonatkozásait ezután kell megvizsgálni.

A református keresztyén egyház, hitvallásának megfelelően, öt életfeltétel fontosságát hangsúlyozza. Ezen öt szempont tiszteletben tartását köti a szervátültetést végző orvosok, a befogadó beteg és családja, valamint a donor és családja lelkére.

1. Mivel az élet Istené, emberi beavatkozással kioltani nem szabad. Ezért a donor halálának megállapítása a törvényben szabályozott orvosi és jogi mérlegelés alapján történjék.

2. Az élet befejezetlen, fejlődésben lévő folyamat, amelynek célja az örök élet. Ez két dolgot jelent: a) a beteg vagy fogyatékos életről sem szabad lemondani; b) a féktelen vitalizmus nevében nem kell az élet minden áron való fenntar-

tásához foggal-körömmel ragaszkodni. Ennek érdekében a fogadó beteg erkölcsi és vallásos meggyőződésére kívánunk hatni: legyen tudatában annak, hogy gyógyulását élő (vagy nemrég még élő) donor testének csonkítása árán fogják elősegíteni.

3. A nyomasztó szervhiány láttán hangsúlyozzuk: minden érintett ember erkölcsileg felelős azért, hogy korhatár, várható életminőség, társadalmi rang, fizetőképesség stb. ne befolyásolja az igazságos elosztást, vagy ne egyoldalúan befolyásolja.

4. A szervhiány következtében várólistán maradó betegben ne csak a donor megtalálásának reményét, hanem az örök élet reménységét is erősíteni kell. Ez utóbbi, nem vallásos megfogalmazásban azt jelenti: az emberi méltóság a betegségben is, a meghalásban is éppúgy része életünknek, mint az egészség idején.

5. Mivel a holttest egy részének felhasználása egy másik élet megmentése érdekében nem bűn, hanem az önfeláldozó szeretet megnyilvánulása, református egyházunk támogatja a szervátültetést. Tanácsoljuk egyházunk tagjainak: lelkiismeretük szerint járuljanak hozzá, hogy haláluk esetén szerveiket átültetés céljából felhasználják. A gyászoló családokat hasonlóképpen arra buzdítjuk, hogy halott szeretteik szerveit jó lelkiismerettel ajánlják fel erre a célra, mivel ez az Istentől kapott életet szolgálja.

Az ember önreflexióra képes, tudatosan megélhető életet kapott Istentől. Ezt semmilyen körülmények között sem

szabad manipulálni. Súlyosan téved, aki a szervfelajánlást és a szervbefogadást merőben jogi kérdésnek tekinti.

Az a törvényhozás, amely nem szabályozza a szervekereskedelmet, azaz elősegíti a manipulatív gyakorlatot, végső soron mind a beteget, mind a donort, a hozzátartozókat, sőt az egész társadalmat manipulálja.

Önmagunkat manipuláljuk, ha akár donorként, akár befogadóként – az önkéntes felajánlás helyett – azt az önző eszmét követjük: „a testem az enyém!” Manipuláció lehet (de nem feltétlenül az!), ha ugyanaz az orvos vesz részt az agyhalál megállapításában (ahol a donor életméltóságát, -jogát kell védeni), aki a szervátültető csoportnak is tagja (s akinek a befogadó személy jogát, méltóságát kell képviselnie).

Az ember viszonylány, akit Isten közösségi életre rendelt. Életünk velejárója minden érzelmi és társadalmi kötődés, valamint az ezekre épülő minden szolidaritási kapcsolat (Mt 22,39; Jn 15,13). Mivel a szervátültetés Isten ajándéka, az a felebaráti szeretet értelmében ne csak önkéntes, hanem ingyenes is legyen.

A Romániai Református Egyház hálás Istennek azért, hogy a szervátültetés – mint életmentő eszköz – a gyógyítás szolgálatában áll. Az életről szóló bibliai tanítás alapján, a szervátültetéssel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy az élet Istentől megállapított rendjének feltételei mind a gyógyításban, mind a gyógyítási prioritások megállapításában érvényesüljenek.

V. A klónozás

A klónozás azt jelenti, hogy élő szervezetről ivartalan módon, emberi beavatkozás útján azonos másolatot készítenek. Ezt a növénytanban alkalmazott ivartalan szaporítási módszert az emberiség már évszázadok óta ismeri, és használja is a mezőgazdaságban a kívánt termés előállítására. A görög *klón* szó növényi szaporításra képes oltóágot jelent.

Mesterséges klónozás több szerveződési szinten, a szintnek megfelelően egészen különböző céllal folytatható. E kísérletek egy része emberi sejtek, vagy éppen a teljes embrió klónozására irányul, kizárólag gyógyászati célból. Ezért nem lehet a klónozás jogi és etikai vetületeit egységesen tárgyalni, hanem a különböző célokat különálló esetekként kell kezelni.

Sikeresen végrehajtott kísérletek bizonyítják, hogy klónozás útján élő emlős ivadékot lehet előállítani. Ezt követően az ember klónozására tett kísérletek híre is elterjedt. Az „embermásolás” során az új egyed a donornak genetikai mása lesz.

Így egy nő megszüülheti saját nagyapját, vagy klónnal helyettesítheti elhunyt párját, gyermekét. Az ötletet bizonyos szekták tagjai támogatják, valamint olyan azonos nemű vagy terméketlen párok, akik ezzel a módszerrel önmagukkal genetikailag rokon (illetve azonos) gyermeket szeretnének létrehozni.

Ennek az eljárásnak sem orvosi, sem jogi, sem keresztényen erkölcsi szempontból nincs létjogosultsága.

A Romániai Református Egyház helyesel minden olyan orvosi és tudományos kísérletet, amely az emberi sejtek és szövetek klónozásával reményt nyújt az eddig gyógyíthatatlan betegségek gyógyítására; viszont határozottan elítéli az egész ember klónozásának még a gondolatát is.

VI. Házasság, család, nemiség

1. A Romániai Református Egyház a Szentírás alapján (1Móz 1,27; 1Móz 2,24; Ef 5,32) a házasságot – mint férfi és nő életre szóló szövetségi kapcsolatát – Isten jó teremtési rendjének tartja.

Bár a házasság és a család intézménye koronként megrendülni látszik, egyházunk az Újszövetség keresztyén házirendjéhez ragaszkodik. Eszerint a családi élet alapja a házasság, amelyet Isten gyermekekkel áldhat meg, ezáltal a házasságot az élet továbbadásának teremtői áldásában is részesítve. Ezt a bibliai rendet erősíti meg az a tapasztalat, hogy férfi és nő szeretetkapcsolata a tartós, monogám házasságban teljesedhet ki. Ez teremt lelki, érzelmi, jogi és anyagi biztonságot mind a szülők, mind gyermekeik számára.

Meggyőződésünk, hogy a gyermekek sokirányú fejlődése leginkább a harmonikus családi légkörben biztosított. Ezért a család a teljes és az egészséges társadalmi élet megalapozója, az egyház és a társadalom valódi alapsejtje, magva is. A gyermek a családban tanulja meg a társadalmi együttélésnek, az egymás elfogadásának, szeretetben való eltérésének legfontosabb alapszabályait. Minden emberi közösség, amely háttérbe szorítja a családot, és így kizárólag az egyénre próbál építeni, akarva-akaratlanul az emberek egymástól való elidegenítését mozditja elő. Ezzel fölöslegessé vagy éppen

nevetségessé teszi az embertárs elfogadásának krisztusi parancsát.

2. Valljuk, hogy a bűn megrontotta egész emberi természetünket. Ez alól a férfi és nő kapcsolata sem kivétel (1Móz 2,24–3,21). Ennek következtében a házasság válságba juthat, formálissá válhat, felbomolhat.

Noha a nemiség Isten ajándéka, könnyen válhat az önzés eszközzé. A felelőtlen kapcsolatok és önző vágyak gátlástalan kielétele számtalan egyéni és közösségi kárt okozhat. Isten törvénye ezért szorítja mederbe a nemiséget: „Ne paráználkodj!” (2Móz 20,14) E parancsolat pozitív tartalma az, hogy mind a házasságban, mind azon kívül tiszta életet kell élnünk (Heidelbergi Káté, 109).

Noha a bűn a mindenkori emberiség életének velejárója, időről időre a bűnök egyik vagy másik fajtája szembe-tűnőbben jelentkezik az adott társadalom életében. Semmi esetre sem gondoljuk, hogy a megelőző korszakok emberei jobbak lettek volna, a mi korunkéi pedig bűnösebbek lennének, hiszen az Ige szerint „mind elhajlottak, valamennyien megromlottak, és nincsen, aki jót tegyen, nincs egyetlen egy sem” (Róm 3,12). Ezzel együtt kötelességünk felhívni egyházunk és népünk figyelmét olyan bűnökre, mint: szabad nemi élet, pornográfia, prostitúció, pedofília, a nemi jellegű kizsákmányolás bármely formája, valamint következményeik felelőtlen kezelése. A felsoroltak népszerűsítése, terjesztése különösen gyermekeink személyiségének fejlődését károsít

ja, fertőzi a közerkölcsöt, és a bűnözés számos formájának lehet kiindulópontja.

Bűnbánattal valljuk meg, hogy a tisztaság és a hűség erényeit a világban egyházunk sem tudja Isten akarata szerint megjeleníteni (Mt 5,13–16.27–32; Mk 10,2–12 stb.). Hirdetjük, hogy Isten szentsége leleplezi és megítéli a bűnt, ugyanakkor szeretete bűnbánatra és megtérésre hív. A bűnbánóknak pedig hirdetjük Isten kegyelmét, az újrakezdés lehetőségét, és arra intjük őket, hogy a jelenvaló világban tisztán és feddhetetlenül éljenek (Jn 8,11b; Tit 2,11–14).

3. Hasonlóképpen viszonyulunk korunk azon jelenségéhez is, amely az ellentétes neműek élettársi, illetve az egy-neműek tartós kapcsolatát a házassággal egyenértékűnek kívánja feltüntetni.

Ismeretes előttünk, hogy vannak embertársaink, akik öröklött vagy szerzett hajlamként saját nemükhöz vonzódva képtelenek a teremtési rend szerinti házasságra. Magát a hajlamot erkölcsileg nem minősítjük. E testvéreinket lelkipáncszoói tapintattal fogadjuk, mély emberi drámájukat megértéssel és bizalmasan kezeljük. Őket az emberi méltóságot sértő, mindenfajta diszkriminatív magatartással szemben kötelességünk megvédelmezni.

Mivel azonban a homoszexuális gyakorlatot mind az Ó-, mind az Újszövetség elítéli, s azt a házasságtöréssel egyenlő súlyú bűnnek tekinti (3Móz 18; 20,10–22; Róm 1,26–27), ezért egyházunk az ilyen kapcsolatokat elfogadni nem tudja, ezek egyházi megáldását lehetetlennek tartja. Mindezekből

az is következik, hogy az ilyen életvitel vagy annak propagálása összeegyeztethetetlen a református lelkipásztori és vallásanári hivatással, valamint az e hivatásokra felkészítő képzéssel és mindennemű egyházi szolgálattal.

A Romániai Református Egyház nem kíván beleavatkozni az egynemű párok együttélésének az állam részéről történő – jogi vonatkozású – törvényesítésébe. Mindazonáltal – a házasság és a család védelme érdekében – visszautasítja, ha a törvényhozás az egynemű párok együttélését a házassággal teszi egyenlő értékűvé és számukra lehetővé teszi a gyermekek örökbe fogadását.

A Romániai Református Egyház a Szentírás alapján vallja, hogy a teremtett és megváltott élet Istené, az ember neki tartozik azzal, hogy testét, lelkét tisztán őrizze meg. Tanítja, hogy az embernek mind a szent házasságban, mind azon kívül tisztán és fegyelmezetten kell élnie. Állást foglal a szexuális élet minden eltévelyedésével: a szabad nemi étellel, házasságtöréssel, prostitúcióval, pedofiliával, valamint a nemi kizsákmányolással szemben, és azokat bűnnek tekinti. Nem ítélik a homoszexualitás, mint hajlam fölött, de az egyneműek aktív nemi életét nem tekinti házastársi kapcsolatnak, együttélésük minden formáját és annak következményét (pl. a gyermekek örökbe fogadását) bűnnek tartja, visszautasítja, és kapcsolatukat egyházi áldásban nem részesíti.

Zsinati tanításunkat – a „jobbra taníttatás” hitvallásos örökségével egyezően – azzal az Igéhez kötött lelkiismereti szabadsággal hozzuk meg, hogy „Istennek kell inkább engedelmeskednünk” (ApCsel 5,29).

Kolozsvár, 2009. november 18-án.

Dr. Pap Géza püspök
Erdélyi
Református Egyházkerület
elnök

Tonk István főgondnok
Erdélyi
Református Egyházkerület
elnök

Csúry István püspök
Királyhágómelléki
Református
Egyházkerület
elnök

Kovács Zoltán főgondnok
Királyhágómelléki
Református
Egyházkerület
elnök